

**Adimire Ojiji Osisi Eserese na Nkuzi Ụtọasụsụ Igbo
n'Ụlọakwụkwọ Sinio Sekondiri na Mpaghara Mmụta
Nsuka.**

Si n'aka

Gloria Ngozi Ugbor

Department of Arts Education/Centre for Igbo Studies,
University of Nigeria,
Nsukka
ugbor.gloria@unn.edu.ng
08067280506

Na

Mbah, Boniface Monday

Department of Linguistics, Igbo and Other Nigerian
Languages
University of Nigeria Nsukka

Ụmịedemede

Nchọcha a lebara anya na adimire ojiji osisi eserese na nkuzi ụtọasụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ sinio sekondiri na mpaghara mmụta Nsuka. Mbunuche nchọcha a bụ ichoputa etu osisi eserese ga-esi nye aka n'ime ka ụmụ akwụkwọ na-eme nke oma n'omumụ ụtọasụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ sinio sekondiri na mpaghara mmụta Nsuka. Otu ajujụ nchọcha na otu umaokwu nchọcha ka e ji wee mee nchọcha a. Onye nchọcha gbasoro usoro 'quasi-experimental' n'asụsụ bekee wee mee nchọcha ya. E ji usoro nhoro nsere hoputa ụlọakwụkwọ abuo ma were usoro ebunobi wee hoputa ụmụ akwụkwọ sinio sekondiri nke abuo (SS II) di iri asato na ise sitere na klasi abuo e jiri mee nchọcha. Klasi abuo e ji mee

nchọcha bụ nke mmebere ya gunyere otu nchọputa na otu ntunyere.

Ngwa e jiri mee nchọcha a bụ nke a kpọrọ Nnwale iji osisi eserese kuzie utoasusu Igbo (NIOEKUI). Maka inyocha ngwa nchọcha, ndi nkuzi abuo na ngalaba amumamu Igbo na otu onye nkuzi na-akuzi na ngalaba measurement na evaluation lebara anya na ya, bu ndi si na ngalaba mahadum nke Naijiria Nsuka. E jiri ntucha mini na ndipu n'izugbe wee nweta osisa nchọcha, were 'analysis of covariance (ANCOVA) na bekee wee nwalee umaokwu nchọcha n'ogo ntu 0.05. Nchọcha e mere gosiri na iji osisi eserese na-emetuta umu akwukwo n'omumu utoasusu Igbo n'uloakwukwo sinjo sekondiri na mpaghara mmuta Nsuka. Ihe nke a putara bu na na umu akwukwo ndi e jiri osisi eserese kuziere utoasusu Igbo mere nke oma karja ndi a na-ejighi wee kuziere. Site n'ihe a choputara, onye nchọcha tutara alo mkpa o di, inye ndi nkuzi ozuzu inabata iji osisi eserese kuzie utoasusu Igbo karja igbaso usoro nkuzi nkiti, n'ihia na o ga-enye aka ime ka umu akwukwo sonye na mmeremme ihe omumu, ma dikwara ha mfe ighota iwu ma o bu usoro okwu Igbo.

Okpuruokwu okwu: Osisi eserese, utoasusu Igbo, nkuzi utoasusu Igbo, usorookwu Igbo.

Mkpelite

Asusu bu ngwa mmadu na ibe ya ji emekorita. Asusu Igbo bu otu n'ime asusu ara nne putara ihe n'ala Nijiria, ebe ndi ozo gunyere Awusa na Yoruba. Asusu Igbo bu ihe were anya na o nweela onodu n'ebe mmuta di. Iwuala (2014) kowara na ndi nkuzi na-agba mbu ihu na a kwadoro nkuzi na omumu asusu Igbo n'uloakwukwo ka umu akwukwo mata nke oma bido na nka asusu anu (nka onunu, osusu. ogugu na odide) ruo na alaka anu mmebere asusu gunyere mmebe okwu, utoasusu, udaasusu na omenaala. Ihe ozo bu maka na o bara nnukwu uru n'ihazi ma ziputa echiche ma o bu ekwurekwu ma o bu

ederede maka ezi nghota na mmekorita n'etiti mmadu na ibe ya tinyere inata ntoala ebimndu. Asusu Igbo a umuaka na-anata ntoala ya abughi naani maka osusu ya ma o bu iji ya nwee mmekorita, kama o bu maka inyere ha aka n'ikwalite amamihe ha, n'ebe imata usoro okwu Igbo di, dika o si gbasata mkpopta okwu, iwu mmebe mkpuru okwu, ahiriokwu (Eluma, 2020). N'ikwado echiche a, ka Uloma (2020) ji kowaa na o bu site nkuzi na omumu asusu Igbo ka umu akwukwo si amuta nka okwu e ji amata nwafu Igbo tinyere mmeta nke oma ha. Egeonu (2016) kowara na otu ngalaba omumu e nwere n'asusu Igbo di oke mkpa bu utosasu Igbo.

Utoasusu bu usoro a na-agbaso n'iwube mkpuruokwu ma o bu ahiriokwu n'asusu (Nwaozuzu, 2008). N'ikwado echiche a, ka Ilouno (2022) ji kowaa na iwu a mkpuruokwu ma o bu ahiriokwu na-agbaso bu ihe bu usoro okwu. Ihe nke a na-egosi bu na utosasu gbasara iwu ndi na-echekwa nhazi na nkewasi mkpuruokwu no n'ahiriokwu nke gbadoro ukwu n'oru ha na nnabata nke onye na-asu asusu ahu ma o bu ede ya. N'echiche Davis (2020), utosasu na-enyochakwa ma na-akowa udi mwube e nwere di ka ntupo, mputara okwu, udaokwu nakwa nkowa okwu bu nke gbadoro ukwu n'ahiri o no na ya. Na nkowa Nora (2020), utosasu Igbo bu nke na-aputa ihe na nka asusu anu e nwere bu nke gunyere nka okwukwu, nka ngere, nka ogugu na nka odide. Mwube di n'utosasu metutara alaka abuo bu nke gunyere mwube mkpuruokwu na mwube ahiriokwu.

Utoasusu dika o si wee gbasata mkpuruokwu metutara nkejiasusu nwere alaka asaa n'Igbo bu nke gunyere mkpoha, ngwaa, nkowaaha, nkwuwa, mbuzo, njiko na ntimkpu (Nwaozuzu, 2008). Nwaozuzu gara n'ihu kowaa na mkpoha na ngwa bu nkejiasusu kacha nwee alaka ma di mkpa n'asusu Igbo. Utoasusu putara ihe n'ahiriokwu gunyere nkebiokwu na nkebiahiri (Edeson, 2019). Nke a gosiri na nwata akwukwo

ga-amata ihe gbasara usoro na iwu a na - agbaso emebe mkpuruokwu, ahazi ya maka itinye ya na tensi na ahiriokwu na nkwputa ma o bu ndeputa echiche nke oma.

Site na nkowa niile a di n'elu, e nwere ike ikwu na mbunuche e ji akuziri umu akwukwo utasusu Igbo bu: maka imuta etu e si emebe okwu Igbo, etu e si asupe okwu Igbo, etu e si akpoputa okwu, imata uda mkpuruokwu di ichie ichie nwere bu nke na-agbado ukwu na nkejiokwu ole mkpuruokwu nwere, imata iwu nile gbasara odide nakwa ogugu asusu, imata ihe gbasara nkejasusu di n'asusu Igbo dika aha, mkpoha, ngwaa, nnochiaha dgz, imata ihe kpatara asusu Igbo ji buru asusu ngwaa, site n'imata na isi ngwaa o bu la nwere mgbat iji ruo oru nke oma n'asusu. Imaat fe+e = fee, ri+e = rie, kwu+o = kwuo, ku+o = ku o dgz. Nwaozuzu gara n'ihu kowaa na o bu site na nkuzi utasusu ka e si eme ka umu akwukwo mata na-a na-ebukote isingwa abuo ma o bu kari, iji mebe otu okwu. Imaat: ga + fe = gafe, ti + gbu = tigbu, fe + la + ga = felaga. Okee (2014) kwadokwara na mgbe a na-akuziri umuaka utasusu a, na ebunuche bu na umuaka ga-enwe ike imuta kpom niile, rikom niile, akara uda niile nke di n'ebe asusu Igbo di.

O bu ihe di mkpa imata na nkuzi ihe gbasara iwu na usoro mmebe mkpuruokwu, nkebiokwu, nkebiahiri na ahiriokwu bu nke nwere ike idi mfe site n'iji osisi eserese kuzie ya. Ka o sila di, onye nchocha ugbo a choro imata mmetuta iji osisi eserese kuzie ihe nwere n' omumu utasusu Igbo n'ulokwukwo sekondiri na mpaghara mmuta Nsuka.

Nsogbu Nchocha

Utasusu bu alaka asusu putara ihe e si na ya amuta iwu, na usoro mmebe mkpuruokwu na ahiriokwu bu nke na-enyere mmadu aka ikwuputa ma o bu ideputa echiche ya nke oma. Mkpuruokwu bu ebe mgbakwasi ukwu asusu o bu la n'ihu na o bu ya ka e ji emebe nkebiokwu, nkebiahiri, na ahiriokwu.

Nke a mere na o bụkwa site n'ijikọta mkpụrụokwu sitere n'alaka nkejiasụsụ dị iche iche ka e si enweta ahiriokwu nwere nghọta, nke e ji edepụta echiche maka nghọta mpụtara. Ka o sila dị, a hụtarara na ụmụ akwụkwọ na-enwe nnukwu nhiaahụ n'ebe ịjị asụsụ Igbo depụta echiche ha dị. Nsogbu amaghị ede asụsụ Igbo a gbasatarara agbasoghị iwu ma o bụ ezi usoro n'idepụta asụsụ Igbo ka echiche ha kwe nghọta. Ụmụ akwụkwọ na-enwekwa ihe nhiaahụ n'ịmata ihe gbasara usoro mmebe mkpụrụokwu, alaka nkejiasụsụ mkpụrụokwu ahụ si na ya, tinyere orụ ya na ahiriokwu.

Ndị nkuzi asụsụ Igbo agbaala mbọ isi ụzọ na usoro dị iche iche kuzie utoasụsụ Igbo ma nke a amaghị mkpụrụ. Nsogbu amaghị usoro ma o bụ iwu odide asụsụ Igbo, usoro mmebe mkpụrụokwu tinyere orụ ya n'ahiriokwu, o sitere na e jighị usoro a ga-eji mmereme na mmepụta ga-enye ụmụ akwụkwọ ohere isonye wee kuzie utoasụsụ Igbo? Nke a mere na o dị mkpa ileba anya n'usoro nkuzi ga-adị mfe ma dịkwa ezi ire n'ikuzi utoasụsụ Igbo. N'ihia nke a, ka onye nchọcha ji lebaa anya n'iji osisi eserese wee kuzie utoasụsụ Igbo n'uloakwụkwọ sekondiri na mpaghara mmụta Nsuka.

Ajụjụ nchọcha

1. Kedu ndimiche dị n'etiti akara miin ụmụ akwụkwọ ndị e ji osisi eserese kuziere utoasụsụ Igbo na ndị e jighị ya kuziere?

Ho1 Enweghị ezigbo ndimiche dị n'etiti akara miin ụmụ akwụkwọ ndị e ji osisi eserese kuziere utoasụsụ Igbo na ndị e jighị ya kuziere

Iji osisi eserese kuzie utoasụsụ Igbo.

Osisị eserese bụ ngwa onye nkuzi na-eji eserese dika osisi nwere alaka kpodoro isi n'ala akọwa ihe. Osisi eserese bụ eserese e ji eziputa mkpụrụokwu, echiche, mmebere, na etu ha

si nwee mmetụta ebe a ga-ahụ ya anya nke ọma (Richards na Theodore, 1992). N'echiche Murly (2007), osisi eserese bụ eserese e ji echepụta, ahụta, ahazi n'usoro tinyere ikewa echiche. Na nkọwa nke Terry (2016), osisi eserese bụ usoro eserese e ji ezipụta mkpebi, ntule na mgbakọ. Flora (2018) gara n'ihu kọwaa na ọ bụ otu akara ka o ji ebido ma site na ya gbasaba alaka. Flora gara n'ihu kọwakwa na osisi eserese bụ ngwa eserese e ji alaka egosiputa ndina ma ọ bụ mmebere niile di n'ahiriokwu. Na nkọwa, Denis (2019), osisi eserese a bụ ihe na-enyere umu akwukwo aka n'ichikolata na ihazi echiche ha mgbe ha na-edede ihe. Hammer (2016) n' echiche ya kowara na e ji ya ahuta usoro nhazi ma ọ bụ ndoko okwu, nkebiokwu, nkejiokwu na njiko di n'etiti mkpuruokwu ma ọ bụ ahiriokwu nke ọma.

Nke a na-eme ka ọ diri umu akwukwo mfe n'ihazi, ikewasi, na inwe ezi mkpebi n'echiche ha tumadi mgbe ha na-edeputa asusu Igbo. O na-egosi na ọ bụ ebe mgbado ukwu ihazi echiche mgbe a na-edede asusu. Nke a na-enyere umu akwukwo aka imata okpurukpu mkpuruokwu di n'asusu Igbo maka ikwuputa ma ọ bụ ideputa echiche ha nke ọma. Okpurukpu mkpuruokwu ndi di n'asusu ka Uche (2018) kowara dika mkpuruokwu niile mmadu mara ma ọ bụ o ji eziputa echiche ya n'asusu ọ bula. Okpurukpu mkpuruokwu bu mkpuruokwu niile asusu nwere mmadu ji akowaputa echiche ya. O bu ihe di mkpa na okpurukpu mkpuruokwua na-enwe ezi mputara mgbe agbasoro iwu odide Igbo deputa ya nke ọma ma tinyekwa ya ebe o kwesiri n'ahiriokwu. Iji osisi eserese osisi kuzie utuasusu na-enye aka n'igosi iwu, usoro na onodu mkpuruokwu n'ahiriokwu. Iji osisi eserese kuzie ihe bara nnukwu uru bu nke gunyere na:

- O na-egosiputa alaka nkejiasusu mkpuruowu di n'ahiriokwu no na ya dika aha, ngwa, nruaka, nkowa, nkquwa, mbuuzo na njiko. O di mkpa imata na aha bu otu alaka n'ime mkpooaha ebe ndi ozọ gunyere

nnọchiaha, ọnuogugu, njuajuju, ucheuda/nghota
nsinuda.

- Eserese na-enyeaka imata na ọ bu ọndu mkpuruokwu na mwube na-egosi nkejiasusu ọ bu. N'ih i nke a, mkpuruokwu nwere ike iru ọrụ dika aha, na nkwa. Imaatụ: ọsọ ọsọ ka ha ji bia (Aha). Ha bja ọsọ ọsọ (nkwa).
- Ọ na-egosi usoro ma ọ bu iwu ndoko nkebiokwu Igbo. (Nwaozuzu, 2008 : Mbah na Mbah, 2014)) kowa na iwu nke ndoko nkebiokwu bu umu irighiri ntuziaka ndeghari nke usoro okwu di n'utoasusu. Nwaozuzu (2008) gara n'ihu kowa na a bia n'asusu Igbo na mwube kasi elu n'edemede bu ahiriokwu, ma ihe mebere ahiriokwu bu nkebiokwu nkeaha na nkebiokwu nkengwa. H NA + NN Site na nkwa Nwaozuzu, ọ bu site na nkebiokwu nke ngwa (NN) ka a ga-enweta ụdị ngwa abuo gunyere ngwa transitivu na ngwa ntransitivu.

$$NN \left\{ \begin{array}{l} N^t + NA \\ N^N \end{array} \right\}$$

Ihe nke a gosiri bu na nkebiokwu nke ngwa nwere ike inwe ngwa transitivu nke ya na nkebiokwu nkeaha ga-eso ma ọ bu ngwa ntransitivu nke ga-anoro onwe ya. Na nkwa Nwaozuzu, a biazie na nkebiokwu nke aha, ihe e nwere ike inwe bu aha na nruaka

NA → A + NR

Nke a putara na anyi nwere ike inwe ụdị ahiriokwu ato

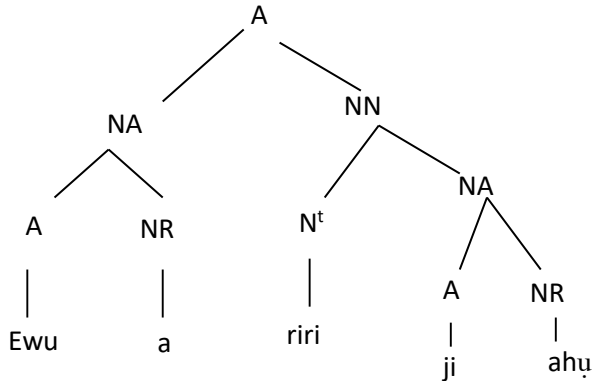
NA + NN

NA + N^t + NA

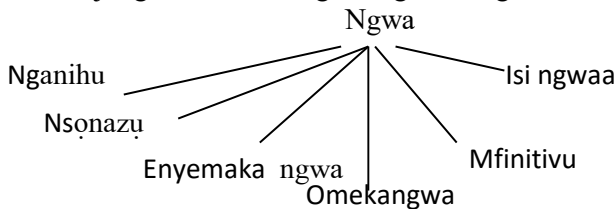
A + NR + N^t + A + NR

Omumaatu

NA + NN → Obi biara
 NA + N^t + NA → Nnamdi gburu agwọ
 A + NR + N^t + A → NR Ewu a riri ji ahụ

- Eserese a na-eme ka ọ dịrị umụ akwukwọ mfe imata na ngwa kachasi nwee alaka n'ime nkejiasusu niile e nwere n'asusu Igbo. Ọ dịkwa mkpa imata na ihe kpatara e ji asi na Igbo bu asusu ngwa bu maka na e si na ngwa enweta mkpuru okwu di iche iche bu alaka nkejiasusu ozo site na mgbakwunye di iche iche. Mbah na Mbah gara n'ihu kwaaa na mebere ngwa gunyere isingwa, omekangwa, enyemaka ngwa, mmejungwa, nsonazu ngwa, nganihu ngwa.

- ❖ Isingwa bu ngwa nwere ike ikwuru onwe ya. Ọ bu ya na-ekwu ihe ngwa ga-aputa n'echiche ma na-akowa ihe omee na-eme na ahiriokwu. Isingwa bu ihe

dikarịchara mkpa na ngwa, n'ihị na ọ ga-adịriri na mwube ngwa ọ bụla.

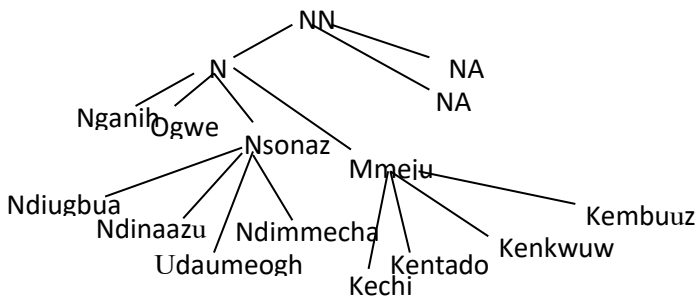
- ❖ Omekangwa bụ nke a na-agbakwunyere ihe , ọkachasi mgbe a na-ewube mkpuruokwu ndi eme.
- ❖ Enyemakangwa: Enyemaka ngwa bụ mpahara ngwa ọ bụla nke nwere ike ịkwurụ onwe ya, ma na-eburu isingwa ụzọ, mana enyere ya aka ịrụ ọrụ niile. Ana-ahụkarị enyemakangwa n'Igbo izugbe.
- ❖ E nwekwara mmeju ngwa. Mmejungwa nwere ike ịbụ:
 - mmejungwa nnapụta na-enwe omee na nnara. - Uju riri nri.
 - mmeju ngwaa kentado na-enwe ngwa mgbatiji- Uche sụrụ akwa asụ.
 - mmejungwa kechi bụ ngwa nwere okwu na-enye aka ezipụta ma ọ bụ akọwa ya nke ọma --kwa akwa, kụọaka.
 - ❖ Nnọnihu/ Nganihu ngwa bụ mgbakwunye na-eburu isingwa ụzọ, dika i, i, e,a.
 - ❖ Nsonazụ ngwa bụ okwu ọ bụla ma ọ bụ mkpuru okwu ọ bụla nke na –eso isingwa, ma ọ bụ di n'azụ isingwa.

Ịmaatụ

-ri-	-	isingwa
iri	-	mfinitivu
rie nri	-	ntimiwu
eri	-	omekangwa
orighi	-	mfufeisi
nri	-	aha
oriri	-	jerond
erielā	-	mmecha
riri	-	tensi ndinazụ
ga-eri	-	tensi ndi nihu
na-eri	-	tensi ndi gbua/enyemaka ngwa

- Eserese a na-eme ka ọ diri ụmụ akwụkwọ mfe imata na asụsụ Igbo, ọ bụ naanị ngwaa na-enwe mgbakwunye. Ọ bụ n'isingwa.ka a na-enwe mgbakwunye ndị a. Ihe na-emebe isingwa ma ọ bụ mgboroṅwụ ngwa n'asụsụ Igbo bụ mgbochiume na ụdaume. Imaatụ ri, me, kọ, che, ru, pu dgz. Eserese na-enyeaka egosi ụdị mgbakwunye dị iché iché ngwa nwere dika nganihu, nsonazu, ndinazu, ndimeecha, tinyere mmeju dị iché iché.

A bịa n'usoro ndokọ nkebiokwu n'Igbo, a ga-ahụ na nkebiokwu nke ngwa nwere alaka bụ nke gosiri na ngwa kachasị nwe alaka n'asụsụ Igbo.

- Eserese a na-eme ka ọ diri ụmụ akwụkwọ mfe imata ọrụ NA n'asụsụ Igbo, dika Mbuuzọ ; Iko dī n'elu oche, Enyemakangwa : Ada na-eri nri Njikọ : Ji na ede bụ ihe oriri.
- Eserese a na-eme ka ọ diri ụmụ akwụkwọ mfe imata etu e si ejikọta mkpuruokwu abuo ka ọ buru otu okwu, dika akara + aka = akaraaka
- Eserese a na-eme ka ọ diri ụmụ akwụkwọ mfe imata iwu nsupe na mkpọtuta mkpuruokwu tumadi okwu ndi nwere otu nsupe na mputara dī iché iché bụ nke na-aputakarị ihe n'udaolu Igbo., dika aka na aka

Usoro Nchọcha

Ụdị nchọcha ọmụmụ a bụ nke ọ̀nwa euperimental n'olu Bekee. Nworgu (2006) hụtarara usoro e ji enyocha mkpatara na mmekọrịta dī na mmekọrịta ihe agbammonwe na nchọcha na-adị n'otu abụọ nọ n'otu ogo ihe ọmụmụ. Usoro a dabara ebe onye nchọcha lebara anya n'adimire iji osisi eserese kuzie otu ụmụ akwụkwọ utoasụsụ Igbo na ndị ejighi ya wee kuzie. Ebe a nọrọ mee nchọcha bụ n'okpuru ọchịchị Nsuka na steeti Enugu. Ndị e jiri mee nchọcha bụ ụmụ akwụkwọ sinio sekondiri niile, dī otu puku narị atọ na ise. Ndị e jiri mee nchọcha kpom kewm bụ ụmụ akwụkwọ sinio sekondiri niile nke abụọ (SSII), dī otu iri asatọ na ise. Onye nchọcha gbasoro usoro mbunobi họtuta klassi abụọ n'ime ụlọakwụkwọ abụọ e jiri mee nchọcha. Ngwa nchọcha e jiri mee nchọcha bụ ajuju ederede e nyere ka ụmụ akwụkwọ hōrọ aziza na ya nke a kpōrọ Nnwale iji osisi eserese kuzie utoasụsụ Igbo (NIOEKUI). E jiri ntucha mini na ndipụ n'izugbe wee tuchaa data ma were analysis of covariance nnwalee ụmaokwu nchọcha n'ogo akara ntụ 0.05.

Nchọputa

Ihe e nwetara site na nchọcha ka e ziputara na tebul abụọ dika o si gbasata ajuju nchọcha na ụmaokwu nchọcha onye nchọcha guzobere.

Ajuju nchọcha 1: Kedu ndimiche dī n'etiti akara miin ụmụ akwụkwọ ndi e ji osisi eserese kuzie utoasụsụ Igbo na ndi e jighi ya kuziere?

Tebul 1: Mini na ndipụ n'izugbe ụmụ akwụkwọ ndi e ji osisi eserese kuzie utoasụsụ Igbo na ndi e jighi ya kuziere.

Out	Ọnụọgụ	Miin tupu nwale	Ndipụ n'izugbe tupu nwale	Miin nwale	Ndipụ n'izugbe	Adjusted miin
Otu Njirime	40	38.67	6.70	74.10	10.41	74. 12

Nchọcha						
Otu njiri tnyere	45	38.73	7.82	50.45	8.61	50.43

Ọsịsa e nwetara na tebul nke mbụ gosiri na adjusted miin ụmụ akwụkwọ ndị e jiri osisi eserese kuziere utoasụsụ Igbo bụ 74.12 ebe ụmụ akwụkwọ ndị ejighị osisi eserese kuziere bụ 50.43. Nke a gosiri na ụmụ akwụkwọ ndị e jiri osisi eserese kuziere utoasụsụ Igbo mere nke ọma karịa ndị a na-ejighi wee kuziere utoasụsụ Igbo.

Ụmaokwu nchọcha

H01 Enweghị ezigbo ndịmiche dị n'etiti akara miin ụmụ akwụkwọ ndị e ji osisi eserese kuzie utoasụsụ Igbo na ndị e jighị ya kuziere.

Tebul 2: Ntụcha 'Analysis of Coviance' mmeta nke ọma ụmụ akwụkwọ ndị e ji osisi eserese kuziere utoasụsụ Igbo na ndị e jighị ya kuziere.

Test of Normality							
	Class	Pretest			Posttest		
		Statistics	Df	Sig.	Statistics	Df	Sig.
Score	Experimental	38.67	6.70	0.05	74.10	10.41	0.05
	Control	38.73	7.82	0.05	50.45	8.61	0.05
Like... Significance Correction							

Group Statistics					
	Class	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error. Mean
Score	Experimental	40	74.10	10.43321	2.34734
	Control	45	50.45	8.612431	2.13646

Sources of variation	Sum of square	Df	Mean square	F	Sig	Effect partial square
Tupu nwale Covariance	763.24	1	763.24	54.43	.000	.324
Miin effects (combined)	781.04	2	543.56	18.71	.000	.268
Osisi eserese	723.61	1	723.61	52.11	.000	.268
Model	11311.51	5	18541.52	19.78	.000	
Residual	10241.33	80	68.59			
Mkpoko(total)	14655.21	85	185.79			

Tebul nke abụọ gosiri ndimiche putara ihe maka osisi eserese $F = 52.11$, $p < .000$. Nke a mere na a juru inabata ụmaokwu nchọcha. Ihe nke a putara bụ na e nwere ndimiche putara ihe n'akara miin ụmụ akwụkwọ ndị e ji osisi eserese kuziere utoasusụ Igbo na ndị e jighị ya kuziere. Adjusted miin maka ndị e jiri osisi eserese kuziere bụ 74.12, ebe ndị e jighị wee kuziere bụ 50.43. Ndimiche dị na ya gosiri na osisi eserese dị ire n'iji ya kuzie ihe. N'ihi nke a, iji osisi eserese kuziere ụmụ akwụkwọ utoasusụ Igbo na-eme ka nkuzi dị ezigbo ire karịa mgbe a na-ejighị ya.

Ntule Data

Ihe a chọputara gosiri na ụmụ akwụkwọ ndị e ji osisi eserese kuziere utoasusụ Igbo ka wee mmata nke oma karịa ndị e jighị ya kuziere. Nke a bụ maka na iji osisi eserese kuzie utoasusụ Igbo na-enyeaka egosiputa alaka nkejiasusụ mkpuruowu di n'ahiriokwu nke oma, ụdị orụ mkpuruowu nke o bula na-arụ n'ahiriokwu, egosi iwu na usoro ndoko nkebiokwu nke oma, imata alaka ngwa n'asusụ Igbo, nakwa na site na n'ogwe ngwaa ka e si enweta mkpuruokwu di iche iche n'asusụ Igbo. Nchọcha a dabara na nkọwa Harris, (2019), Eluma (2020), Uloma (2021) na Iluno (2022) bụ ndị gbadoro ukwụ na iji osisi eserese kuzie ihe na-eme ka o dirị ụmụ akwụkwọ mfe

ịchikọlata na iziputa echiche ha, tinyere nkwalite mmụọ ha na nsonye n'ihe ọmụmụ. N'ihі nke a, ọ dabara ịkọwa ebe a na osisi eserese na emetuta mmeta nke ọma ụmụ akwụkwọ n'ọmụmụ utoasụsụ Igbo. Nke a bụ eziokwu n'ihі na iji osisi eserese kuziere ụmụ akwụkwọ utoasụsụ Igbo bara nnukwu uru nke ka gụnyekwara ime ka ọ dirі ha mfe imata ọrụ 'NA' n'asụsụ Igbo, imata etu e si ejikọta mkpụrụokwu abuo ka ọ buru otu okwu, imata iwu nsupe na mkpọputa mkpụrụokwu tumadi okwu ndi nwere otu nsupe na mputara di iche iche bu nke na-aputakarі ihe n'udaolu Igbo.

Mmechi na itụ alo

Utoasụsụ dika alaka amumamu Igbo na-enyeaka n'omumu iwu na usoro odide asusu Igbo, mmebe mkpuruokwu, nkebiokwu, nkebiahirі na ahiriokwu. Iji osisi eserese kuzie ya na-eme ka nke a di mfe, tumadi ka o si gbasata imata ọrụ mkpuruokwu o bua na-aru n'ahiriokwu tinyere nkejiasusu o bu. Iji osisi eserese kuzie utoasusu Igbo na-emekwa ka umu akwukwo nwee mkpalite nke mmuo ma sonye n'ihe omumu ahу nke oma, Nke a mere na o di ezi mkpa ime ka umu akwukwo ghota ya nke oma. N'ihі nke a, onye nchocha tutara alo ndi a:

1. Ndi nkuzi asusu Igbo ga-agba mbọ iji osisi eserese kuzie utoasusu Igbo karia igbaso usoro nkuzi nkiti, n'ihі mkpa o di n'ime ka mmuta di mfe nakwa ososo, n'ikpalite mmuo umu akwukwo n'ihe omumu, tinyere ime ka umu akwukwo sonye na mmeremme ihe omumu.
2. A ga-enye ndi nkuzi ozuzu imata etu e si eji osisi eserese akuzi utoasusu Igbo n'uloakwukwo.
3. Ndi nkuzi ga na-enye umu akwukwo ihe omume, dika mmebe mkpuruokwu na ahiriokwu, bu nke ha ga-eji osisi eserese wee mme ma n'uloakwukwo nakwa n'ulo.

4. Ndị na-ahazi ihe ọmụmụ korikulum Igbo, ga-agbado anya ihu na e nwere ohere emereme na mmeputa n'isiokwu nkuzi na ọmụmụ di n'asụsụ Igbo, bu nke a ga-eji osisi eserese wee ziputa.
5. Ndị nkuzi asụsụ Igbo ga-agba mbọ iji osisi eserese akuzi ihe ọmụmụ ndi ozo o dabara na ya nke oma na-abughị naanị utọasụsụ Igbo.
6. A ga-ahaziri umu akwukwo na-eme ihe ọmụmụ asụsụ Igbo n'uloakwukwo ogbakọ wọkshopu ikowara ha mkpa o di iji osisi eserese eme ọmụmụ n'ihe ndi ozo a na-akuziri ha n'uloakwukwo maka mmuta idi mfe.

Edensibija

Davis, P. (2020). *The place of Mind mapping in teaching English vocabulary and grammar Description and Analysis*. Cambridge University Press.

Edeson, U. (2019). Role of mind mapping in improving students' potentials in language classroom. *Journal of language studies*. 6 (1) 45- 57.

Egeonu, A. T. (2016). *Home environment and education*.
New York: Princeton Press.

Eluma, T. (2020). Expectations with regard to different tasks in language classroom.
<http://www.academicconfidence.org/interest>

Flora, T. (2018). The effectiveness of tree diagram technique as a tool for teaching language skills.
<http://www.academicconfidence.org/interest>

Gilbert, G. G. (2021). Mind mapping and English grammar: the way forward. *Journal of language studies*. 6 (1) 123- 138.

- Hammer, S. K. (2016). *Teaching grammar today*. Retrieved from <http://www.academicconfidence.org/interest>.
- Harris, H. J. (2019). *Tasks for language teacher: A Reflective Approach*. New York: Longman
- Ilouno, H. (2022). *Inspiring academic confidence in language classroom*. Retrieved from <http://www.academicconfidence.org/interest>.)
- Iwuala, Z. C. (2014). Nnyocha nkuzi usoro okwu Igbo n'ulo akwukwo koleji edukeshon nke di n'Owura Anyanwu Uguw Najirja. Unpublished Ph.D Thesis University of Nigeria, Nsukka.
- Mbah, B. M. & E. E. Mbah. (2014). *Atutu amumamu asusu*. Nsukka: University of Nigeria Press.
- Murley, D. (2007). *Mind mapping, a technology for leaning complex language structure*. Retrieved from Ball online.
- Nora, I. (2020). *Tree diagram an effective tool for language teaching strategies*. Retrieved from <http://www.academicconfidence.org/interest>.
- Nwaozuzu, G. I. (2008). *Dialects of Igbo Language*. Nsukka: University of Nigeria Press Ltd.
- Nworgu, B. G. (2006). *Educational research basic issues and methodology*. Nsukka: University trust publishers.
- Okee, M. H. O. (2014). *Okachamma udaasusu, utogasusu na edemede Igbo*. Abakiliki: Utimate Publishers.
- Richards, J.C. and Theodore, R. (1992). *Approaches and Methods in Language Teaching: A Description and Analysis*. Cambridge University Press.

- Terry, U. (2016). Making Sense of Functional Grammar through tree diagram. *Journal of language studies*. 4 (1) 56 - 64.
- Uloma, I. (2021). Effective language classroom task: Challenges and prospects. *Journal of language studies*. 6 (1) 70 - 83.